

Slutrapport

Återrapportering av ekonomiskt stöd till lokalt brottsförebyggande projekt

Det sker mycket brottsförebyggande arbete runtom i landet, både som projekt och i den löpande verksamheten. Några av dessa insatser har kunnat genomföras med hjälp av ekonomiskt stöd från Brottsförebyggande rådet (Brå). Arbetet dokumenteras och efter insatsen lämnas en slutrapport till Brå.

Erfarenheterna från de olika projekten är många gånger intressanta för andra som arbetar med brottsförebyggande arbete och därför publicerar Brå ett urval av rapporterna på myndighetens webbplats.

För sakuppgifter och slutsatser står respektive författare eller organisation.

Fler rapporter finns att ladda ner på www.bra.se/lokaltarbete

CIDES

Center för Information om Destruktiva Subkulturer

Slutrapport

Dnr. B3.3 0321/2010

Projektmedlen från BRÅ var avsedda till att genomföra ett antal djupintervjuer med s.k. formers, personer som lämnat en destruktiv livsstil bakom sig. Djupintervjuerna var nödvändiga som underlag till en undersökning om vad delaktighet i gängkriminalitet eller i en högerextrem rörelse innebär för kostnader för samhället. Slutprodukten blev ett, vad vi kallar för, *socioekonomiskt bokslut*.

Problembild

Syftet med att ta fram en så kallad socioekonomisk kalkyl över kostnaderna för gängkriminalitet och ett engagemang i vit makt-miljön är att skapa debatt om hur mycket samhället faktiskt skulle spara på att satsa på förbyggande arbete och också göra det enklare för personer som önskar lämna dessa rörelser.

Ju fler som är medvetna om hur mycket pengar en kommun kan spara genom att satsa på förebyggande arbete samt genom att underlätta för kriminellt belastade personer att lämna sin destruktiva livsstil desto större är chanserna för en långsiktighet i arbetet med målgruppen.

Vårt mål var med andra ord att tydliggöra de ekonomiska incitament som föreligger för satsningar på personer på väg in i eller redan i våldsamma, destruktiva subkulturer. Genom att påvisa kostnaderna för yrkeskriminalitet hoppas vi på större satsningar på ungdomar i riskzon och att få igång samtal om nationella riktlinjer för hur myndigheter kan stötta avhopp.

HUR VET VI DET?

Kunskapen om problemen och att personerna involverade i den här typen av problematik kostar samhället väldigt mycket kom utifrån det praktiska arbetet med Fryshusverksamheterna Exit (som arbetar med avhoppare från vit makt-miljön), Passus (som arbetar med avhoppare från gängkriminalitet) och CIDES (som bland annat arbetar med ungdomar i marginaliserade områden).

Exit har sedan 1998 hjälpt ca 700 tidigare nynazister och andra, mer eller mindre organiserade högerextrema, tillbaka till det demokratiska samhället och har genom sitt arbete skapat en förståelse för att det rör sig om stora kostnader. Samtidigt har verksam-

heten emellanåt fått ligga på is då man helt blivit utan finansiering.

Trots att verksamheten Passus endast funnits i två år har de stor erfarenhet av att möta yrkeskriminella och har därigenom fått en uppskattning om vad klienters tidigare leverna kostat samhället.

Vi vet också att skillnaderna mellan landets olika kommuner är stor. För stor, enligt vår uppfattning. Ett exempel är att vissa kommuner skraddarsyr insatser utefter en avhoppares behov och har mycket bra översikt över möjliga hjälpinsatser. Andra kommuner visar istället väldigt lite förståelse för de särskilda omständigheter som råder då en person önskar lämna ett kriminellt gäng. Mot bättre vetande hamnar personen utan bostad och skydd och "tvingas" därmed tillbaka till gänget. För rättssäkerhetens skull anser vi att det är viktigt att utgångspunkterna är de samma, oavsett var i landet man råkar vara folkbokförd.

Åtgärder

För att undersöka hur mycket ett genomsnittligt engagemang i en våldsam subkultur kostar samhället anlätade CIDES nationalekonomen Ingvar Nilsson och sociologen Eva Lundmark. De fick i uppdrag att genomföra en beskrivning och analys av dessa subkulturers socioekonomiska effekter. Mycket kortfattat med konkret innebar uppdraget att:

Redogöra för samhällskostnaderna för denna form av utanförskap, omfattning och fördelning.

Påvisa det socioekonomiska värdet av att tidigt ingripa och förhindra uppkomsten av denna typ av subkulturer.

Skapa förståelse hos beslutsfattare för ett socialt investeringsperspektiv kring dessa frågor.

Få till stånd långsiktiga insatser som motverkar framväxten av denna typ av destruktiva subkulturer.

Målgruppen för bokslutet är beslutsfattare och andra makthavare, politiker, Socialförvaltningen, Polisen, Kriminalvården, Kronofogdemyndigheten, Arbetsförmedling m.fl. Kort sagt, alla myndighetsutövare

som kommer i kontakt med CIDES, Exits och Passus primära målgrupper.

Vi räknar med att nå dessa politiker och myndighetspersoner dels via media. Vi planerar att skicka ut en pressrelease när materialet blivit helt klart. Dels kommer vi också att tillägna ett stort seminarium till att sprida resultaten under politikerveckan på Gotland i sommar. Även i andra sammanhang, så som konferenser och seminarier vi deltar i, kommer vi att lyfta fram resultaten från denna rapport.

Genomförande

De som deltagit i arbetet har varit nationalekonomen Ingvar Nilsson och sociologen Eva Lundmark som på uppdrag av CIDES har genomfört intervjuerna och uträkningarna. Verksamheterna Exit och Passus med klienter och naturligtvis också varit involverade. Som beställare har CIDES hela tiden haft projektledaransvaret.

Arbetet med det socioekonomiska bokslutet påbörjades 2011. Till intervjuerna anlätades Eva Lundmark. Hon genomförde intervjuerna med klienter hos verksamheterna Passus och Exit vid Fryshuset. Den största delen av intervjuer genomfördes på Fryshuset i Stockholm men också inne på kriminalvårdsanstalt. Varje intervju varade mellan två till tre timmar. Alla intervjuer genomfördes anonymt och redovisas också anonymt. Den fulla sekretessen var viktig för att våra klienter skulle våga berätta om svåra saker de gjort och brott de själva begått.

Det som till en början innebar förseningar var att få till intervjuerna. Några av de som ställde upp sätter för närvarande i fängelse vilket gjorde planeringen något mer omständlig än vad vi räknat med.

En annan viktig detalj vi inte tänkt på var svårigheterna med att beräkna kostnader för fotbollshuliganer. För det första är effekterna mer långtgående än av de två övriga grupperna. För det andra insåg vi sent att undersökningen skulle bli alltför omfattande och att vi därför inte skulle lyckas hålla tidsramarna om också den gruppen skulle omfattas.

De socioekonomiska effekterna av destruktiva subkulturer handlar om en bred arena med förövare,

offer, vittnen, anhöriga och allmänhet. De destruktiva subkulturerna är många olika men ofta invävd i varandra. Denna studie fokuserar som sagt på vit makt-rörelsen och gängkriminella. För att göra det hela mer konkret beskriver bokslutet två livsförlopp; ett för Viktor i vit makt-rörelsen och ett för Bosse i gängkulturen. Båda livsförloppen är summan av de flertal intervjuer som Lundmark genomfört. Påfallande är likheterna både i livs-historia och effekter av deras utanförskap.

Väldigt kortfattat kan man säga att likheterna är följande: De har varit aktiva (överaktiva) som barn och levt i en inte helt oproblematiske familjesituation. Man har haft tidiga svårigheter av olika slag i skolan inlärningsmässigt och/eller socialt och drabbats av tidiga sociala utstötningsmekanismer. Inte minst skolan har en roll i detta som passiv eller aktiv medverkare i utstötningsprocessen. Det har kring dessa personer uppstått tidig asocialitet i någon form liksom dragning till olika former av gängstrukturer. Slagsmål, klotter och stölder är tidiga signaler. Alkohol, och ibland andra droger, är mycket vanligt i bådars liv. Båda begår kriminella handlingar redan i lägre tonåren. En allmän känsla av utanförskap och etablerad outsideridentitet innan vuxenlivets inträde är också gemensamt för de båda och deras liv präglas av våldsamheter. Det ledde till en accelererande kriminell process där båda snabbt lärde sig att bygga upp ett eget våldskapital.

SPRIDNING

Hittills har en del av bokslutet kommunicerats till dagstidningen Svenska Dagbladet (12.02.03) vartefter nyheten spreds till flera andra tidningar. CIDES verksamhetsansvarig deltog också i Nyhetsmorgon på TV4 för att diskutera resultaten.**se medskickade utskriften. Bilaga 6.*

Vi har hållit workshops och diskussionspaneler kring materialet och på sätt spridit resultaten och i juli 2012 kommer vi att hålla ett stort seminarium under politikerveckan i Almedalen dit flera politiker och andra makthavare är inbjudna. Vi kommer också att presentera materialet vid en konferens för SGIP (Stockholm Gang Intervention Programme) och vi har god kommunikation med de Sociala Insatsgrupperna som vi sedan tidigare haft en rådgivare och stöttande roll hos.

Resultat

Att ge sig i kast med att studera de socioekonomiska effekterna av destruktiva subkulturer har varit en större utmaning än vi kunde föreställa oss. Fältet innehåller en komplexitet ingen av oss riktigt kunde förutse. Studien behandlar ett tämligen komplext fält med stora brist på rådata. För varje sten som vänts har vi hittat tio nya stenar och varje fråga som fått ett svar har väckt tio nya frågor. Kunskapsbristerna liksom behovet av att veta mer inom ett såhär viktigt samhällsfält känns som oändliga. Men vi ser flera tydliga utvecklingsvägar och på ett övergripande plan har vi dragit vissa slutsatser.

Inför studien utvecklade Lundmark och Nilsson en helt ny kalkylmodell som är baserad på tidigare modeller och data. På ett flexibelt vis kan modellen skildra både kostnaderna för enskilda händelser, mänskliga kronologier och kostnader för en hel grupp av personer i utanförskap. Man får tydliga och överblickbara svar där kostnader kan studeras totalt för samhället, för olika samhällsaktörer och på varierande tidshorisonter. Den ger goda möjligheter till kontinuerliga och nya inmatningar. Kalkylmodellen har praktiskt taget hur stora utvecklingsmöjligheter som helst men den behöver en tydligare och mer preciserad struktur. Genom fler variabler och mer och fler data i detta fältet kan den bli än mer flexibel. Okunskapen om ekonomiska effekter kring denna form av social och ekonomisk marginalisering är tyvärr enorm.

Vi ser också ett stort antal områden där det idag inte finns någon kunskap alls och där ny kunskap vore av värde. Helt nya grupper av destruktiva subkulturer såsom religiös extremism, sekter, ekonomisk brottslighet och grov organiserad brottslighet vore också intressanta att räkna närmare på. I förlängningen ser vi också att man med en utvidgning av denna modell också kan studera samhällets kostnader för kollektiva fenomen som terrorism.

EFFEKTER?

Vilka effekter vårt socioekonomiska bokslut kommer att få eller inte få är än så länge omöjliga att gissa om. Det vi med säkerhet vet är att sju dags- och kvällstidningar valde att rapportera om våra preliminära siffror som kommunicerades till en journalist på Svenska Dagbladet. 14 stycken bloggade om nyheten och ytterligare sex politiker bloggade om det i

sina respektive tjänster. (källa: vår mediebevakningstjänst ConnyCom)

Vi vet naturligtvis också att vi hoppas på och i viss mån räknar med ett stort genomslag under politikerveckan i Almedalen där den fullständiga rapporten kommer att presenteras för media och riksdagspolitiker.

Kalkylmodellen kommer att kunna användas av många och vi räknar med att göra en uppföljning av detta socioekonomiska bokslut om ett par år, förutsatt att vår verksamhet fortfarande har någon form av finansiering.

Den preliminära rapporten har skickats till Mona Östermark Carlsson per e-post. När den slutkorrade versionen av Lundmark och Nilssons rapport är helt klar kommer vi naturligtvis skicka den till er!